

Şecere-i kâinatın en mükemmel meyvesi

Şecere-i kâinatın en mükemmel meyvesi, insandır.

İnsan, zîhayatın kumandanıdır. İsm-i Rahmân'ı tamamıyla gösterir bir sûrettedir. Hadsiz acz ve nihâyetsiz fakr içinde yuvarlanan bîçaredir. Hilkat şeceresinin en mükemmel meyvesidir. Mahlûkât içinde en ehemmiyetli ve mevcûdât içinde en kıymetdârdır. Eğer insan olmazsa, şeytan bir hayvana inkılâb eder. Ubûdiyetin azameti cihetiyle Hâlık-ı arz ve semâvât'ın mahbûb bir abdi ve arzın halifesi, sultânı ve hayvânâtın reisi ve hilkât-ı kâinatın neticesi ve gâyesidir. Ebede meb'ustur ve saâdet-i ebedîyeye ve şekâvet-i dâimeye namzeddir. Küçük-büyük, az-çok her amelinden muhâsebe görecek. Ya taltif veya tokat yiyecek. Arzın halifesi ve kâinatın neticesi ve zîhayatın sultânıdır. Bütün kâinatın meyvesidir.

İnsan, kâinatın muntazam bir hülâsası, meyvesi ve küçük bir fihristesi ve listesidir. Zîhayatın en mükemmeli, en yükseği ve cihazâtça en zengini, belki zîhayatların sultânıdır. Bu dünyaya yalnız güzel yaşamak için ve rahatla ve safâ ile ömür geçirmek için gelmemiştir. Şu kâinatın en mükemmel meyvesi ve Hâlık-ı Kâinat'ın en sevdiği masnû'udur. Kâinatın merkezi ve medârı ve zîşuûr meyvesidir. İsm-i Kayyûm'un mazhâr-ı ekmevidir. Câmiiyetiyle kâinatın küçük bir fihristesi ve bir misâl-i musaggarası hükmünde olup, umûm esmânın nakışlarını gösterir. Hayât-ı câmiasıyla Zât-ı zül Celâl'in sıfat ve şuûnâtına bir mikyâs-ı ma'rifettir. Hayât-ı câmiasıyla Zât-ı zül Celâl'in cilve-i esmâsına bir fihristedir. Hayât-ı câmiasıyla Zât-ı zül Celâl'in cilve-i esmâsına şuûrlu bir âyinedir. Şu kâinatın hakâiklerine bir vâhid-i kıyâsîdir, bir fihristedir, bir mikyâstır ve bir mîzândır. Küçük bir mikyâsta, kâinattaki hakâik-i îmâniyeyi şuhûd derecesinde gösterebilir.

İnsan, Cemâl-i Bâki'ye âyinedir, kemâl-i sermedîye dellâl-ı mazhârdır ve Rahmet-i ebedîyeye muhtâc-ı müteşekkirdir. Cemâl-i Bâki'nin âyine-i müştâkı ve kemâl-i sermedî'nin dellâl-ı âşıkı ve Rahmet-i ebedîyenin muhtâc-ı müteşekkirdir. Şecere-i kâinatın en mükemmel meyvesidir. Mevcûdâtın en mükemmeli ve zîhayatın reisi ve arz'ın halifesidir. Emanet-i kübrâ hamelesi ve arz'ın halifesi ve kâinatın meyvesidir. Birbiri içinde yerleştirilmiş binler kubbeli bir saray ve herbir kubbesi binler zerrâtın başbaşa vermesiyle teşekkül etmiş acîb nakışlı garîb bir san'at-ı hârikadır. Kâinatın hulâsâsıdır. Mahlûkât içinde en mükerrerem, en ehemmiyetlidir. Bu kâinatta en müntehâb netice ve Hâlık'ın nazarında en ehemmiyetli mahlûkdur.

İnsan, kusûrsuz olmaz ve olamaz. Masnû'atın en ekmevi ve en ebdâi ve mahlûkâtın en güzeli ve câmiidir. Kâinat meşidinde bir abd-i sâciddir. Maddî cisim i'tibârıyla bir acz-i mütecessid ve bir ihtiyâc-ı mahz ve bir in'âm-ı mücessem ve uyanık zannolunan bir nevm-i mümevveh dir. Küre-i arzın bir çekirdeğidir. Hikmetle yoğrulmuş sırf şuûrî bir san'atdır. Hikmet-i nakkâşe'nin mücessemi ve bir Muhtâr'ın ilminin mütecessidi ve liyâkatına göre ihtiyâcâtını gören bir Kudret-i Basîre'nin müncevidir. Kadîr-i Ezelf'nin vücûb-u vücûd ve vahdetini gösterecek bir fâtil, bir kâşif ve bir bürhân-ı neyyiridir. Şecere-i hilkatın en nâzenin bir semeresidir. Kendi Sâniini mâzi, hal ve müstakbel dilleriyle ve enfüs ve âfak

İsânlarıyla tesbîh edebilir bir mâhiyettir. Mahlûkâtın tesbîhâtını müşâhede edip onların üstünde şâhidlik yapabilmesi sırrıyla, Sâni'-i eşyâya san'at-ı eşyâdaki hikmetin derûnunda tertib ve terettüb ile yazılı bulunan bütün esmâyı okuyarak medh ü senâ edebilir bir fitrat ve vaz'iyettir.

İnsan, hem nebâtîr, hem hayvandır, hem insandır, hem mü'mindir. Kendi vücûd ve hayatında bir devâir-i mütedâhile ve masnû'at-ı müterâkibedir. Esmâ-i Hüsnâ'nın delilleri olan mevcûdâtın bütün konuştuklarını gözü ile bir anda müzâhametsiz işitebilir. En küçük bir cüz'-i cüz'îden tâ en büyük bir küll-ü küllîye kadar her şey'e muhtaçdır. Göklere şu yıldızlar ve güneşlerle süsleyen bir Sâniin san'atıdır. Şu koca âlemin aziz, nâzenin küçük bir kardeşidir. Milyonlarla ölçü âletlerini ve fehim ve idrâk terâzilerini müştamil bir makine gibidir ve onlarla rahmet hazînesinin müddehârâtını ve kenz-i hafînin cevâhir-i servetini tartabilir bir mâhiyettir. Su ile, hava ile, ziyâ ile, gıdâ ile tegaddi edip mütelezziz olur. Bu yolun yolcusu, bu hanın misâfiri, bu fabrikanın muvakkat bir amelesidir. En müntehâb şeyleri ister; en güzel şeylere meyleder, zînetli şeyleri arzu eder, insanîyete lâayık bir maîşet ve bir şerefle yaşamak ister. Santral gibi, bütün hilkatın nizâmına ve fitratın kânûnlarına ve kâinâtta nevâmis-i îlâhiyenin şualarına bir merkezdir. İslâmiyyet sâyesinde, ibâdet sâikâsıyla bütün Müslümanlara karşı sâbit bir münâsebet peydâ eder ve kavî bir irtibat ve bağıllık elde eder.

İnsan, çendân bütün esmâyâ mazhâr ve bütün kemâlâta müstâiddir. Lâkin iktidârı cüz'î, ihtiyârı cüz'î, istidâdı muhtelif, arzuları mütefâvit olduğu halde binler perdeler, berzâhlar içinde hakikatı taharri eder. İhsân edene, perestişe lâayık olana, kurbiyet ister ve görmek talep eder. Cibilliyeti ve fitratı hasebiyle nefsinin sever. Belki evvelâ ve bizzât yalnız zâtını sever, başka herşeyi nefsinin fedâ eder. Sonra akâribini, sonra milletini, sonra zîhayat mahlûkları, sonra kâinâtı, dünyayı sever. Seyyâtından tamâmen mes'uldür. Çünkü seyyâtı isteyen odur. Za'fını anlayıp, kâlen, hâlen, tavren duâ etse ve aczini bilip istimdâd eylese; o teshirin şükrünü edâ ile beraber matlûbuna öyle muvaffak olur ve maksadları ona öyle müsahhar olur ki, iktidâr-ı zâtîsiyle onun öşr-i mi'sârına muvaffak olamaz. Kâinât mescid-i kebirinde bir abd-i sâcid fitratında yaratılmıştır. Acîb cihâzlarıyla küllî cins hayvandan aşağı değildir.